

რეგიონული (რაიონული) კლასტერები და მათი უპირატესობები

თენგიზ ცაგარეიშვილი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

ეკონომიკის გლობალიზაცია, რომელმაც კონკურენცია მსოფლიო მასშტაბით მეტად გაამწვავა ახალ-ახალ ამოცანებს უსახავს რეგიონებს. ამ ამოცანათა შორის უმთავრესია მათი კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

რეგიონის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ყველაზე საუკეთესო გზა არის კლასტერული მიდგომა, ანუ რეგიონში ერთ-ერთდაკავშირებულ სანარმოთა და ორგანიზაციათა ჯგუფების ჩამოყალიბება, რომლებიც ერთ საქმეს ემსახურებიან და თავიანთი ფუნქციებით ერთმანეთს ავსებენ. კლასტერის ცენტრში დგას მისი ბირთვი. იგი ის წარმოებაა, რომელიც ყველაზე კარგად არის რეგიონიული რესურსებით უზრუნველყოფილი და ამდენად განვითარებულიც.

სტატიაში ჩამოთვლილია რეგიონული კლასტერის უპირატესობები ამჟამად არსებულ დარგობრივ მართვასთან შედარებით. აღნიშნულია, რომ საქართველოში კლასტერები არ არის შექმნილი. ასეთ დროს ამის კარგი შესაძლებლობა აქვს ქ. თბილისის მშენებლობის დარგში, კახეთს – მევენახეობა-მეღვინეობაში, ქვემო ქართლს – მებოსტნეობაში და ა. შ.

საკვანძო სიტყვები:

რეგიონი, კლასტერი, ლოკალიზაცია, ბიზნეს-კლიმატი, კონკურენცია, ინოვაციები.

შესავალი

დღეისათვის რეგიონების კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფისთვის ერთ-ერთი ყველაზე განვითარებული მიდგომა არის კლასტერული მიდგომა, რომელიც ეფუძნება რეგიონში ურთიერთდაკავშირებული დარგების გაერთიანების – კლასტერის შექმნასა და განვითარებას. კლასტერი წარმოადგენს სპეციალური კომპანიების, ინფრასტრუქტურების ობიექტების, სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების, მუნიციპალური მართვის ორგანოების და სხვა სტრუქტურების გეოგრაფიულად ლოკალიზებულ ჯგუფს. მათ აერთიანებთ ერთობლივი საქმიანობა და ავსებენ ერთმანეთს.

კლასტერის განვითარებისთვის რეგიონი არის მეტად მისაღები სივრცე. კლასტერის ბირთვად რეგიონში წარმოგვიდგება მისი რესურსებით უზრუნველყოფილი და ყველაზე მეტად განვითარებული დარგი (ქვედარგი, სანარმო).

სამწუხაროდ, საქართველოში დღეს არცერთი კლასტერი არ არის შექმნილი. ასეთ დროს ინგლისში – 154 კლასტერია, პოლონეთში – 30, ნორვეგიაში 62, ბელგიაში – 14, საფრანგეთში – 100 და ა. შ. [1, გვ. 192].

ძირითადი ტექსტი

1. რეგიონის კლასტერული მართვის არგუმენტები

რეგიონულ მეურნეობათა ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლების აუცილებლობა ახალ ამოცანებს უსახავს ტერიტორიებს, რომლებიც უპირველესად დაკავშირებულია რეგიონული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანი მოდელის შერჩევასთან, რაც მათ არსებული პოტენციალის მაქსიმალურად გამოყენების შესაძლებლობას აძლევს.

კლასტერული მეთოდის გამოყენება მის მონაწილეებს შორის მჭიდრო კონტაქტის აუცილებლობის გამო, განსაკუთრებით აქტუალურია რეგიონულ დონეზე, რაც, თავისთავად, გულისხმობს ერთგვარ ტერიტორიულ შეზღუდვებს. სანარმოთა მხოლოდ ერთ რეგიონში განლაგება იძლევა საერთო ამოცანების სწრაფად

გადაწყვეტის, პრობლემის ოპერატიულად მოგვარების, ასევე საქმიანობის იმ მიმართულების არჩევის შესაძლებლობას, რომელიც მოცემული ტერიტორიისათვის ამჟამად კონკურენტუნარიანია და იქნება სარგებლის მომტანი მომავალში. რეგიონული ეკონომიკის კლასტერული მართვის კონცეფცია განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ასევე რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის როლის გაძლიერების კუთხით, რაც ხელს უწყობს ეკონომიკურ ზრდას, რადგან გვაძლევს შესაძლებლობას განვსაზღვროთ ეკონომიკური პოტენციალის მქონე რეგიონის პრიორიტეტული დარგები. ისინი ხელს უწყობენ კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, იმ ფაქტორებისა და ელემენტების გამოვლენას, რომლებიც ზემოქმედებენ კონკურენტულ უპირატესობათა განვითარების ხარისხზე საგარეო ეკონომიკური კონკურენტუნარიანობის ქრილში.

ეკონომიკის კლასტერული მართვის ერთ-ერთი უპირატესობაა ეკონომიკური ფაქტორების როლის გაძლიერება და ადმინისტრაციული ფაქტორების როლის შემცირება. ხელისუფლების რეგიონული ორგანოების როლი მაღალია მხოლოდ კლასტერების ჩამოყალიბების პირველ ეტაპზე, კერძოდ, რეგიონის საგარეო ეკონომიკური კომპლექსის შეფასებაში, ყველაზე პერსპექტიული კლასტერების შერჩევასა და მათ ფორმირებაში. იგი განპირობებულია რეგიონული განვითარების იმ ინტერესების გათვალისწინებით, რაც ნაკლებად პრიორიტეტულია ბიზნესისათვის. შემდგომში რეგიონული ხელისუფლების როლი ნაკლებად იკვეთება და მის ადგილს იკავებს საბაზრო ეკონომიკის კანონები, რომლებიც სტიმულს აძლევენ ყველაზე სარგებლიანი ნარმოების განვითარებას.

რეგიონის საგარეო ეკონომიკური კომპლექსის მართვა, კლასტერიზაციის მეთოდის გამოყენების შემთხვევაში, გულისხმობს რეგიონში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების ზოგად რეგულირებას, კერძოდ, საგამოფენო-საბაზრო საქმიანობის განხორციელებას, საგადასახადო გარანტიები, შეღავათებისა და სუბსიდიების გაცემა და სხვა. მთავრობამ ამ ღონისძიებათა სისტემით სტიმული უნდა მისცეს მაღალკონკურენტული მზა

პროდუქციის (უფრო მაღალი ხარისხის მქონე პროდუქციის) გამოშვებას და არ უნდა ჩაერთოს კლასტერის უფრო დაბალი დონის პრობლემების გადაწყვეტაში.

რეგიონული ეკონომიკის მართვის დროს, კლასტერული მეთოდის გამოყენებისას, მნიშვნელოვანია შემდეგი ძირითადი არგუმენტები [2, გვ. 191]:

1. კონკურენციისა და კონკურენტული უპირატესობების მიღწევის წყაროებთან მაღალი შეთანხმებულობა;

2. დარგთშორისი კავშირების ეფექტიანი უზრუნველყოფა; უახლესი ტექნოლოგიების, ჩვევებისა და ინფორმაციის გავრცელება;

3. შიდა სპეციალიზაციისა და სტანდარტიზაციის განხორციელების შესაძლებლობა; შრომის მწარმოებლურობის გადიდება;

4. ინოვაციების დანერგვაზე დანახარჯების მინიმიზაცია; კლასტერების სტრუქტურაში მოქნილი სამეწარმეო სტრუქტურების არსებობა, რომელთა შორის მიახზრება: მცირე საწარმოები, რომლებიც კონკრეტული სამრეწველო საწარმოს მომსახურებისას სპეციალიზაციის მაღალი ხარისხის ხარჯზე ზრდიან ინოვაციური წყაროების ჩამოყალიბებას და შემდგომ მათ დანერგვას უწყობენ ხელს;

5. სპეციალისტებს შორის იდეების ეფექტიანი გაცვლის შესაძლებლობა და, აქედან გამომდინარე, კონკურენტული გარემოს შექმნა.

კლასტერული ანალიზი შეიძლება საფუძვლად დაედოს კონსტრუქციულ დიალოგს მეწარმეებსა და ხელისუფლებას შორის საერთო პრობლემების, ინვესტიციური შესაძლებლობების გამოვლენის, სამრეწველო პოლიტიკის კორექტირებისა და ინოვაციური პოლიტიკის შემუშავების საკითხებში.

2. კლასტერული მართვის ნეგატიური და პოზიტიური მხარეები

საქართველოს რეგიონებთან, კერძოდ, ქ. თბილისთან მიმართებით არსებობს მთელი რიგი გარემოებები, რომლებიც ხელს უწყობენ ან ნეგატიურ გავლენას ახდენენ კლასტერების ჩამოყალიბე-

ბაზე. პოზიტიური პირობებიდან აპრიორი უნდა მივაკუთვნოთ: ტექნოლოგიური და სამეცნიერო ინფრასტრუქტურების არსებობას და ისტორიულად ჩამოყალიბებულ საწარმო-ეკონომიკურ კავშირებზე დამყარებულ კოოპერაციისათვის მენარმეთა ფსიქოლოგიურ მზადყოფნას.

ნეგატიურ ფაქტორებს განეკუთვნება ბიზნეს-გარემოს შედარებით დაბალი ხარისხი და ასოციაციური სტრუქტურების (სავაჭრო პალატების, სამრეწველო ასოციაციების) განვითარების დაბალი დონე. აღნიშნული სტრუქტურები ფართოდ გამოყენებული დაგეგმვის მოკლევადიანი ჰორიზონტის შემთხვევაში, ვერ ართმევენ თავს რეგიონული ეკონომიკის განვითარებისათვის პრიორიტეტების შემუშავების ამოცანას, მაშინ, როცა კლასტერული მართვის პირობებში რეალური სარგებელი კლასტერის განვითარებისგან მიიღება მხოლოდ 5-7 წლის შემდეგ.

მიუხედავად ამისა, რეგიონული კლასტერების საფუძველზე ეკონომიკის მართვას გააჩნია მთელი რიგი უდავო უპირატესობები, რომელთაგან უმთავრესია [3, გვ. 38]:

1. დასაბეგრი ბაზის გადიდება (მცირე და საშუალო ბიზნესის მართვის ცენტრები, როგორც წესი, იმავე ტერიტორიაზე მდებარეობენ, სადაც ბიზნესი ხორციელდება, განსხვავებით ვერტიკალური კორპორაციებისაგან);

2. სამრეწველო გაერთიანებების ჩამოყალიბების შესაძლებლობა, რაც უზრუნველყოფს რეგიონის მოსახლეობის დასაქმებას, ინფრასტრუქტურის განვითარებას;

3. რეგიონის ზარალიანი საწარმოების ორიენტაციის მიზანმიმართული შეცვლის შესაძლებლობა;

4. რეგიონული კლასტერების განვითარების პრიორიტეტულობის საფუძველზე ინვესტიციური ნაკადის რეგულირებისა და მათი დაბანდების ეფექტიანობის შეფასების შესაძლებლობა;

5. რეგიონში სამეწარმეო აქტივობის ამაღლება;

6. ინოვაციური პოტენციალის განვითარება კლასტერის ყველა საწარმოსათვის ინოვაციების სწრაფი განაწილების მეშვეობით.

3. რეგიონში კლასტერის შექმნის პირობები

რეგიონული კლასტერის არსებობა შესაძლებელია მაშინ, როცა სახეზეა სამი ძირითადი მდგენელი:

1. ლიდერი ფირმა, რომელიც უშვებს მაღალკონკურენტულ პროდუქციას და ეწევა მის ექსპორტს;

2. მომწოდებელთა ქსელი, რომელიც უზრუნველყოფს საბოლოო საექსპორტო პროდუქციის უწყვეტ გამოშვებას. სწორედ მომსახურე საწარმოების განვი-თარების დონესა და მუშაობის ხარისხზე დამოკიდებული მთლიანად კლასტერის კეთილდღეობა;

3. ბიზნესკლიმატი ან კლასტერის საწარმოთა საგარეო და შიგა კონკურენტ-უნარიანობა, რომელიც მოიცავს შრომითი რესურსების ხარისხს, ინვესტი-ციური ნაკადის ხელმისაწვდომობას, კლასტერის განლაგებას რეგიონში, ინფრასტრუქტურის განვითარების დონეს, რეგიონის სამეცნიერო-კვლევით პოტენციალს და ა. შ.

ხშირად პრაქტიკაში იყენებენ რეგიონული კლასტერების ჩამოყალიბების ალგორითმის ბლოკ-სქემას. პირველ ეტაპზე აუცილებელია რეგიონის დარგობრივი სპეციალიზაციის შეფასება და მისი განვითარების ტენდენციების გაანალიზება. რეგიონების ეკონომიკას გააჩნია გარკვეული სამრეწველო ბაზა და პირველ ეტაპზე ყველაზე რეალურია კლასტერების ჩამოყალიბება არსებული რეგიონული რესურსების ბაზაზე. თბილისის რეგიონისთვის სწორედ ასეთია სამშენებლო ბიზნესი.

ამასთან, თავიდანვე აუცილებელია მაშინვე განისაზღვროს დარგის მნიშვნელობა რეგიონის ეკონომიკისათვის, შესაბამისი კოეფიციენტების მნიშვნელობის საფუძველზე დადგინდეს რეგიონული საჭიროების დარგი.

ასე, მაგალითად, თუ ლოკალიზაციის კოეფიციენტის მნიშვნელობა აღემატება 1,25-ს, დარგი ექსპორტზე ორიენტირებულია, თუ მნიშვნელობა მერყეობს 0,75-სა და 1,25-ს შორის, მიზანშეწონილია მისი ჩათვლა იმპორტორიენტირებულად, ხოლო თუ ლოკალიზაციის კოეფიციენტის მნიშვნელობა ნაკლებია 0,25-ზე, მაშინ აღნიშნული დარგი გამოიყენება მხოლოდ რეგიონის მასშტაბით.

კლასტერების ჩამოყალიბებისა და მათგან ყველაზე პრიორიტეტულების არჩევისას საჭიროა ლოკალიზაციის კოეფიციენტების დინამიკის შეფასება, რადგან მაჩვენებლების მნიშვნელობების გადიდება დინამიკაში მოწმობს კლასტერების ზრდის შესაძლო პერსპექტივებზე, ხოლო შემცირება – გამოსაშვები პროდუქციის ასორტიმენტის გაფართოების შესაძლო აუცილებლობაზე, წარმოების მოდერნიზაციის აუცილებლობაზე ან კლასტერის არაპერსპექტიულობაზე.

საქართველოს რეგიონებს კლასტერიზაციის ერთიანი პერსპექტივა არა აქვთ. განსაკუთრებით მაღალია დარგობრივი ლოკალიზაციის კოეფიციენტები: ქ. თბილისში – მშნებელობის დარგის, კახეთის რეგიონში – მევენახეობა-მელვინეობის ქვედარგის, ქვემო ქართლში – მებოსტნეობის ქვედარგის და შიდა ქართლში – მეხილეობის ქვედარგის. კლასტერებისთვის ეს დარგები წარმოადგენენ ბირთვებს, რომელთა ბაზაზე უნდა შეიქმნან კლასტერები.

დასკვნა

კლასტერების შექმნის და განვითარების შესაძლებლობა საქართველოს ყველა რეგიონში არსებობს. ამის მიუხედავად, ჯერ-ჯერობით ყველაზე უპრიანია ისინი გაიხსნას ქ. თბილისში – მშნებელობის მიმართულებით, კახეთში – მევენახეობა-მელვინეობის მიმართულებით, ქვემო ქართლში – მებოსტნეობის მიმართულებით და შიდა ქართლში – მეხილეობის მიმართულებით.

ლიტერატურა:

1. ბარათაშვილი ე., ფარესაშვილი ნ. და სხვები, ბიზნესის მართვის კლასტერული პოლიტიკა, თბ., 2012.
2. Нечаев В., Экономика кластеров, М., 2010.
3. Пивоваров Э., Тарасевич Л., Количество кластеров в Европейских странах, М., 2007.

REFERENCES:

1. Baratashvili E. , Paresashvili N. and others, Cluster Policy of Business Management; Tbilisi 2012. (In Georgian Language)
- 2.” Economy of Clusters” , Nachaev V, Moscow 2001. (In Russian Language)
- 3.Number of Clusters in European Countries; Pivovarov E. Tarasevich L. 2007. (In Russian Language).

REGIONAL CLUSTERS AND THEIR ADVANTEGES

Tengiz Tskagareishvili

Georgian Technical University, PhD Student

Resume

A globalization of the economy that fueled the competition throughout the world sets the new tasks for the regions. Raising the competitiveness among the regions is the most important among those tasks.

Cluster approached is the best way for the increase of competitiveness i.e. creating the groups of interconnected enterprises and organizations in region that work for one purpose and complement each other functionally. The clusters center stands in its core. It is the production that is the best of all supplied with regional resources and therefore is developed well .

The article lists the advantages of the regional cluster against the background of the current branch management. It is noted that there are no clusters in Georgia at the present. However Tbilisi has the good opportunity to create the clusters in construction field, Kakheti in viticulture, Kvemo Kartli in horticulture etc.

Keywords: Region, Cluster, Localization, Business-climate, Competitiveness , Innovations.